

культуровідповідності, національної спрямованості, варіативності, гнучкості та доцільності використання інновацій у виховному процесі; принципи, що стосуються суб'єктів виховання загальноосвітньої школи, зокрема гуманізації та демократизації. На нашу думку, такий розподіл дозволяє визначити вихідні положення формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи згідно з якими визначаються і його особливості.

Подальші розвідки у даному напрямку плануємо спрямувати на дослідження наукових підходів та визначення педагогічних умов формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАУРИ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ = Ірпінь : Перун, 2005. – 1440 с.
2. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.
5. Курлянд З. Н. Сутність процесу виховання / З. Н. Курлянд // Лекції з педагогіки : навч. посіб. – Одеса : Південноукраїнськ. держ. пед. ін-т ім. К. Д. Ушинського, 1999. – 192 с.
6. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Педагогіка : хрестоматія / уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : 2003. – 700 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. пос. / М. М. Фіцула. – [Вид. 2-ге, випр. і доп.]. – К. : Академ-видав, 2005. – 560 с.
8. Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посіб. / С. С. Пальчевський. – К. : Каравела, 2008. – 496 с.
9. Галузинський В. М. Педагогіка: теорія та історія : навчальний посібник для студентів вузів / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – Київ : Вища школа, 1995. – 237 с.
10. Підласий І. П. Педагогіка. Новий курс : [підр. для студ. вищих навч. закл.]: у 2 кн. Кн. 2. Процес виховання / І. П. Підласий. – М. : ВЛАДОС, 2011. – 256 с.
11. Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти // Інформаційний збірник МОН України. – 1996. – № 13.
12. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» від 31.10.2011 № 1243 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/.
13. Наказ Міністерства освіти і науки «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді від 16.06.2015 № 641 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/.

Дата надходження до редакції: 24.11.2015 р.

МУЗИКА. ЕСТЕТИКА

УДК 373.015.31:7(520)

Оксана ГУДОВСЕК,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЯПОНІЇ

У статті аналізуються особливості естетичного виховання дітей в Японії, доводиться важливість музичного, образотворчого, театрального, декоративно-прикладного мистецтва в їх естетичному вихованні; характеризується вплив на виховання дітей національних та традиційних свят.

Ключові слова: естетичне виховання, діти, Японія, музичне мистецтво, образотворче мистецтво, театральне мистецтво, національні свята.

В статті аналізуються особенности эстетического воспитания детей в Японии, доказыва-ется важность музыкального, изобразительного, театрального, декоративно-прикладного искусства в их эстетическом воспитании; характеризуется влияние на воспитание детей национальных и традиционных праздников.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, дети, Япония, музыкальное искусство, изобразительное искусство, театральное искусство, национальные праздники.

The article analyzes the features of aesthetic education of children in Japan, examined the importance of music, fine arts, theater, decorative and applied arts in aesthetic education of children, characterizes the influence of national and traditional holidays in children education.

Key words: *aesthetic education, children, Japan, musical art, visual arts, dramatic art, national holiday.*

Постановка проблеми. Гармонійний, усебічний розвиток особистості неможливий без її естетичної вихованості. Нині проблема естетичного виховання, естетичного розвитку особистості, формування її естетичної культури посідає одне з найважливіших завдань у реформуванні освітньої галузі. Сучасні дослідники визначають систему естетичного виховання як сукупність об'єктивних умов та засобів, які реалізуються у суб'єктивній діяльності педагога-вихователя, що здійснює постійний, послідовний, систематичний, цілеспрямований вплив на вихованців з метою їх усебічного естетичного розвитку [7].

Естетичне виховання – це формування і розвиток у дитини образного, емоційного сприйняття і ставлення до явищ мистецтва та дійсності, здібностей до творчості, художнього смаку, умінь і навиків діяльності й поведінки за законами краси [4]. Воно сприяє формуванню творчої активної особистості, здатної повноцінно сприймати прекрасне, гармонійне, досконале в житті, природі, мистецтві, жити і творити за законами краси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку суспільства проблеми естетичного виховання дітей та учнівської молоді відведено важливе місце в освітньому та науковому просторі багатьох країн світу. Цьому питанню присвятила свої праці значна кількість педагогів. Так, Л. Бойченко, Н. Велічко, Я. Славська, С. Федоренко розглядають особливості естетичного виховання у Великій Британії; І. Радковська, І. Шкелебей – розкривають тенденції розвитку художньої освіти та естетичного виховання в Німеччині; М. Лещенко, Ю. Куцак – висвітлюють естетичне виховання дітей та молоді в Польщі.

Мета статті – розкрити особливості естетичного виховання дітей в Японії.

Виклад основного матеріалу. Японська система естетичного виховання після освітніх реформ XIX-XX ст. розвивалася з урахуванням західної та традиційної східної культур. Однак вона не копіювала їх, а стала унікальним поєднанням національних та західних педагогічних ідей. Система естетичної виховання в сучасній Японії ґрунтується на твердій переконаності в тому, що здібності до різних видів мистецтв потрібно розвивати в кожній дитині від народження. Найгірше, на думку японських педагогів, – «мати очі, але не бачити красу; мати вуха, але не чути музику; володіти розумом, але не сприймати істину; мати серце, але ніколи не хвилюватися і не горіти вогнем» [2]. Тому, на велике переконання відомого японського педагога Сініті Судзукі, рівень естетичного розвитку дитини залежить від того, наскільки умови оточення, в якому вона зростає, стимулюють розвиток ока, вуха, руки та відповідних їм функцій – зору, слуху, тактильних відчуттів [8].

Уже в дитячому садочку дітей ознайомлюють із палітрою, що містить 24 кольори та відтінки, другокласники ж користуються палітрою фарб із 36 кольорів та можуть назвати кожен із них. Як зазначає О. Железняк, закінчуючи школу, кожний підліток повинен знати 240 відтінків кольорів, які мають номери і назви, а це – 24 основних (за спектром) і 10 модуляцій кожного кольору. Діти поєднують кольори різних кольорових фаз, світлот, насиченості й тону. Вивчаючи комбінаторику, вони створюють різноманітні композиції на основі акценту, ритму, контрасту, що орієнтовано на вивчення кольорової палітри самої природи, яка справляє гармонізуючий вплив на емоційний стан людини. Тонке сприйняття кольорів, уміння гармонійно їх поєднувати збагачує світобачення, сприяє вихованню в учнів почуття прекрасного, розвиває емоційність, здатність відчувати найтонші нюанси не лише кольорів, а й станів, сприяє формуванню художнього рівня культури праці у будь-якій сфері [3].

Важливість залучення дітей до естетичного виховання, зокрема мистецтва, знайшло своє відображення в японських державних законах про освіту. У межах Державної концепції освіти Японії (*White Paper*) започатковано програму «Впровадження занять із традиційного мистецтва» (2003) з метою надання дітям можливості «отримати знання і практичний досвід із традиційних мистецтв, адже вони відповідальні за збереження і передачу національних традицій наступним поколінням» [2]. Саме виховання мистецтвом вважається безумовною цінністю, яка зберігає національну культуру, перешкоджаючи її деформації, впливає на процес формування естетичної свідомості та естетичної діяльності.

Одним із найвагоміших традиційних засобів естетичного виховання дітей в Японії вважається музичне мистецтво.

Діти, починаючи з початкової школи, не тільки вчать сприймати музичні твори, користуватися нотною грамотою, імпровізувати, а й обов'язково навчаються грати на 2-3 музичних інструментах. Поступово у вихованців накопичується музичний досвід, завдяки чому вони сприймають музику як невід'ємну частину світу, в якому живуть. Зазвичай – це традиційні японські інструменти: «триструнний щипковий сямісен, кото (цитра), сякухаті (бамбукова флейта), фортепіано, гітара» [7].

Програма навчального предмета, розроблена Сініті Судзукі, містить матеріал з історії музики, що передбачає ознайомлення як із класичними музичними творами П. Чайковського, Й. Гайдна, Ж. Бізе, В. Моцарта, так і з японськими народними мелодіями і танцями. Велике значення надається хоровому виконанню, оскільки воно, на думку А. Нурутдиной, «має давні традиції, розвиває не тільки музичні здібності, а й якості характеру, світогляд, художній смак, естетичне почуття» [5].

Впливовим засобом естетичного виховання школярів є театральне мистецтво. Згідно із Державною концепцією освіти Японії створюються умови, за яких молодші школярі мають можливість відвідувати вистави, наприклад, народного театру Кабукі, уроки з театрального мистецтва та майстер-класи з театральної майстерності відомих японських акторів, узяти участь у театралізованих виставах, отримати практичний досвід носіння традиційного національного одягу. На думку японських педагогів,

такий естетичний досвід сприяє вихованню творчих здібностей і «високого почуття гуманізму» дітей [9].

Необхідно відмітити, що в більшості шкіл Японії наприкінці навчального року обов'язковою формою позакласної роботи є проведення театрального фестивалю Гакугейкай (*gakugeikai*), під час якого кожен клас або декілька класів представляють театральну виставу за творами класичної японської чи світової літератури. Однак досить часто учні створюють власні п'єси на теми, які їх турбували або були актуальними впродовж останнього навчального року.

Підготовка до фестивалю триває в межах предмета естетичного циклу «Сценічне мистецтво», де діти детально вивчають процес постановки п'єси, практикують акторську майстерність, підбирають музичне оформлення, вивчають пісні, танці, беруть участь у виготовленні костюмів, масок та декорацій.

Така форма роботи розвиває дитячу ініціативність, креативність та відповідальність, заохочує до самовираження і зміцнює колективний характер естетичного сприйняття [11]. Світ театру створює естетичне середовище, яке виховує естетичні почуття, смаки і розвиває естетичну діяльність дитини.

Особливим засобом естетичного виховання дітей у Японії є декоративно-прикладне мистецтво, що розвиває здібності до створення естетичної дійсності своїми руками. У процесі навчання японські школярі виконують приблизно 30 видів художніх робіт (вироби з паперу (орігамі) та дерева, іграшки з глини, маски, костюми до дитячих свят). Дітей привчають, що заняття з декоративно-прикладного мистецтва розвивають спостережливість, фантазію, сенсорні здібності, формують у людині такі якості характеру, як терпіння, старанність, урівноваженість, вишуканість тощо.

Нині в Японії предметам художньо-естетичного циклу (музиці, театру, малюванню, ремеслам) відводиться 1/4 всього навчального часу в школі. Цей компонент значно підсилюється за рахунок курсу «Каліграфія», у ході якого учні вчать писати ієрогліфи. У ході навчання ієрогліфіці зникає межа між чистописанням (каліграфією) і малюванням. Саме на уроках каліграфії засвоюються необхідні механічні навички, дитина вже не пише, а малює пензлем, приводячи його в рух не лише рукою, а й усім тілом. При цьому кожен японський учень, по суті, стає живописцем [6, с. 45].

На переконання Ю. Боярчук, каліграфія в японських школах розвиває пам'ять, бездоганне відчуття пропорцій, динаміки руху, здатність цінувати простоту та вишуканість лінії, залучає до естетичного сприйняття написаного [1].

Окрім предметів художньо-естетичного циклу естетичне виховання в японській системі освіти реалізується через велику кількість свят і урочистих подій, які відбуваються впродовж навчального року.

Особлива увага в країні приділяється національним святам та традиціям. Зокрема, серед найулюбленіших свят дітей Японії – День дітей (Кодоמו но Хай) та День дівчаток (Хіна-мацурі).

Зазначимо, що до початку Другої світової війни День дітей називали Днем хлопчаків і традиційно під час свята їм приділялася значна увага. У цей день на будинках закріплюються жердини з прапорцями у формі риби коропа, що символізує для юних

японців стійкість і хоробрість. Кількість прапорців відповідає кількості хлопчаків у сім'ї. Японці вірять, що коропа – це життєстійка, сильна риба, яка живе як у прісних, так і заболочених водоймах, уміє плавати навіть проти течії та водоспаду. На спеціальному майданчику виставляються традиційні японські ляльки у вигляді самураїв зі зброєю [10]. У ході свята хлопчики отримують у подарунок традиційні ляльки-воїни та запускають паперового змія. Вечорами хлопчики з батьками збираються біля майданчиків, щоб розглянути ляльок, потримати в руках обладунки, послухати історію кожного персонажа. Залучаючи дітей до вивчення міфології та розповідаючи їм про богів і героїв, батьки впливають на характер хлопчиків, передають із покоління в покоління традиції японського воїнства.

День дівчаток (Свято ляльок) – це традиційний японський ляльковий фестиваль, котрий щороку святкується 3 березня. Також цей день відомий як Свято цвітіння персика. Сім'ї, в яких є дівчатка, виставляють на загальній огляд багатоярусні майданчики, посипані пелюстками персиків, з метою демонстрації старовинних ляльок, зроблених із паперу, дерева або глини у вигляді родини імператора, придворних та музикантів у традиційному одязі епохи Хейан.

Свято Хіна-мацурі сприяє залученню дівчат до традицій свого народу. У цей день вони одягаються в найгарніші святкові кімоно, ходять одна до одної в гості, дарують подарунки. Під час святкування дівчатка повинні суворо дотримуватися правил етикету, що дозволяє батькам продемонструвати перед гостями високий рівень вихованості своїх дочок [12].

Слід зазначити, що серед традиційних японських свят та фестивалів, до яких активно залучають усіх дітей шкільного віку, найбільшою популярністю користуються: фестиваль, присвячений цвітінню сакури (о-ханамі); фестиваль снігу (цукімі), фестиваль зірок (танабата), фестиваль семи трав, фестиваль запускання небесних ліхтариків, Свято поминання предків тощо [8].

Підготовка дітей до фестивалю зірок (тонабата) розпочинається ще в школі, де учні вчать писати у віршованій формі гарні, щирі побажання, що мають назву «танзаку». Діти записують їх на довгих кольорових смужках паперу, якими в подальшому прикрашають гілки бамбукових дерев, що ростуть уздовж річок, біля шкіл, дитячих садочків, у дворах. Бамбукові дерева, прикрашені стрічками, викликають у японців позитивні емоції, сподівання на здійснення найкращих побажань.

Усі свята та фестивалі в Японії проводяться з урахуванням культурних та естетичних традицій народу й формують у дітей художній смак, яким так пишаються японці. Вони заохочують нащадків до активної діяльності, стимулюють ініціативу та креативність, формують власне естетичне ставлення до навколишнього світу.

Отже, основою виховання дітей в Японії є естетичне світосприйняття. Життєва та творча сила японської культури за допомогою предметів художньо-естетичного циклу, національних свят та традицій передається підрастаючому поколінню, естетизує свідомість дітей, сприяє формуванню в них основних якостей національного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Боярчук Ю. В. *Общеобразовательная школа современной Японии* / Ю. В. Боярчук. – Пущино : ОНТИ ПНЦ РАН, 1996. – 144 с.
2. Григорьева Т. П. *Япония: путь сердца* / Т. П. Григорьева. – М. : Культурный центр «Новый Акрополь», 2008. – 392 с.
3. Железняк О. Н. *Эстетическое воспитание в Японии* : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филос. наук : спец. 09.00.04 «Эстетика» / О. Н. Железняк. – М., 2005. – 22 с.
4. Лихачев Б. Т. *Теория эстетического воспитания школьников* : учеб. пос. по спецкурсу для студ. пед. ин-в / Б. Т. Лихачев. – М. : Просвещение, 1985. – 176 с.
5. Нурутдинова А. Р. *Этико-эстетическое воспитание в Японии* [Электронный ресурс] / А. Р. Нурутдинова. – Режим доступа : http://www.portalus.ru/modules/shkola/rus_readme.php.
6. Овчинников В. В. *Ветка сакуры* / В. В. Овчинников. – М. : Молодая гвардия, 1971. – 286 с.
7. *Современные концепции эстетического воспитания* / РАН ; Ин-т философии ; отв. ред. Н. И. Киященко // *Теория и практика*. – М., 1998. – 302 с.
8. Судзуки С. *Взращенные с любовью: классический подход к воспитанию талантов* / С. Судзуки. – М. : Попурри, 2005. – 192 с.
9. *Традиционная модель эстетического воспитания в Японии* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://philosophy.ru/iphras/library/aesthvosp/06.htm>.
10. Pate A. *Japanese Dolls: The Fascinating World of Ningyo* / A. Pate. – Boston : Tuttle Publishing. – 2008. – 252 p.
11. Rohlen T. *Japan's High Schools* / T. Rohlen. – London : University of California Press Ltd, 1983. – 360 p.
12. Rohlen T. *Japan's High Schools* / T. Rohlen. – London : University of California Press Ltd, 1983. – 360 p.

Дата надходження до редакції: 12.11.2015 р.